

כפצת הגרעין התורנית

יזהר הס ממודיעין, מנכ"ל התנועה המסורתית, מודאג מה'גרעינים התורניים' האורתודוקסים שמעודדים הקצנה דתית ואומר "ישראל היא הדמוקרטיה היחידה בעולם שליהודים אין בה חופש דת" • וגם: "אסור למנוע מהציבור להתנייד בשבת בתחבורה ציבורית, גם אם מוגבלת"

שלומית דותן, צילום: אינגריד מולר

ובעיצוב החיים הדמוקרטיים. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, שני המרכיבים האלו שקולים בחשיבותם ואינם סותרים זה את זה. אין סתירה בין יהדות לדמוקרטיה. אני חושש מאלו שחושבים שיש סתירה כזו וחושש עוד יותר מאלו שמעדיפים את ה'יהודית' על ה'דמוקרטית'."

מסורתי בדרך שלו

יזהר הס תושב מודיעין, נשוי ואב לשני ילדים, נולד בירושלים. "אחרי התיכון התגייסתי לשריון ומשם עברתי לחיל החינוך, שם פגשתי את אשתי ומאז אנחנו ביחד". יש לו תואר ראשון בספרות עברית (מטעם האוניברסיטה העברית), ותואר במשפטים (המרכז הבין תחומי), שבעצם עשה כדי להגשים את חלומו של אביו שרצה בן עורך דין, למרות שלא עסק בזה מעולם. מאוחר יותר השלים תואר שני במדעי היהדות, ועתה הוא עובד על דוקטורט בסוציולוגיה בנושא 'הזהות היהודית של הדור השני לתנועה המסורתית בישראל'."

אתה מגדיר את עצמך כדתי? אינך חובש

הדתי הלאומי המתון הוא שמשלם את המחיר. במקומות מסוימים בארץ השפעת ה'גרעינים התורניים' היתרגמה גם לכוח פוליטי, כמו בעיר לוד, שם לגרעינים אלו כוח גדול במועצת העיר, ובשדרות, שבה ראש העיר הוא מן ה'גרעין התורני'."

האם זו הייתה התוכנית מלכתחילה, ההשפעה הפוליטית?
"אני נזהר מלומר זאת מפורשות אך אין לשלול שזו הייתה התוכנית מלכתחילה. תקציביים משנים מציאות ותקצוב סקטוריאלי ממוקד שנמשך ברציפות כבר למעלה מעשר שנים אפשר לציננות הדתית - חרד"לית השפעה חינוכית ופוליטית שמעולם לא הייתה לה. עוד ועוד ערי פריפריה, וכעת כפי שאנו רואים גם במרכז הארץ ובערים מבוססות, מקבלות "חיווק" של סדר יום אורתודוקסי-חרד"לי שהופך עד מהרה, ובכוונת מכוון, לנקודת עוגן פוליטית. צריך להבין שזה לא דומה למאבק על הקפות שניות מעורבות (נשים וגברים) במודיעין בשמחת תורה אלא זהו מהלך רחב שמאיים על מרקם החיים המשותפים בארץ. התקצוב הלא פרופורציונאלי של האורתודוקסיה לגווניה גם מכרסם בשוויון

גיים מובהקים, להשפיע על מערכת החינוך ועל המרחב הציבורי, והכול בתמיכת משלם המיסים. ה'גרעינים' הם אחת הדוגמאות לכך שהזרם האורתודוקסי מתקצב באופן לא שוויוני ולא דמוקרטי לעומת זרמים אחרים ביהדות וביניהם המסורתיים (הקונסרבטיביים), הרפורמים והחילוניים. רבים מ'גרעינים' אלו ממומנים בחלקם גם על ידי משרד החינוך והם עורכים פעילויות 'חינוכיות' ותרבותיות ביישובים השונים. במו"דיעין, למשל, בהיכל התרבות, הפיק הגרעין התורני סדרה שעוסקת בענייני רוח ואמונה, סדרה מגדרית לנשים בלבד. לכמה עוד עמותות במודיעין יש את היכולת לעשות זאת?"

"ההשפעה של ה'גרעינים התורניים' ניכרת מאוד לא רק בקרב הציבור החילוני אלא גם בתוך הציבור הדתי - לאומי" ממשיך הס ואומר "במקומות רבים בארץ השפיע הגרעין התורני על אופי בית הספר הממלכתי דתי והעביר אותו תהליך של הדרה והקצנה, כמו למשל הפרדה בין בנים ובנות בגיל מוקדם יותר, חיווק לימודי הקודש על פני לימודי החול, איסור על שירת 'נשים' כבר מכיתה א' ועוד. הציבור

"ה'גרעינים התורניים' החלו כרעיון חברתי ליישב קבוצות של אוכלוסיה חזקה בפריפריה, במקומות חלשים מבחינה סוציו אקונומית, במטרה לחזק את אותם יישובים, אולם מהר מאוד שינה המיזם כיוון והפך להיות מפעל שמטרתו לאפשר לציננות החרד"לית, הזרם התורני בציננות דתית, שהוא קיצוני מבחינה לאומית ודתית כאחד להשפיע השפעה מרחיקת לכת" כך פותח ואומר יזהר הס ממודיעין, מנכ"ל התנועה המסורתית שמודאג מהתופעה. "ה'גרעינים התורניים' מצויים כיום בשורה של יישובים שבינם לבין פריפריה או אוכלוסיות חלשות אין כל קשר. בשנה שעברה בלבד העביר משרד השיכון למעלה ממאה מיליון שקלים לעשרות 'גרעינים תורניים' התיישבותיים, רובם אורתודוקסיים חרד"ליים, במקומות לא פריפריאליים וחילוניים, בין היתר במקומות כמו רמת אביב ג', במודיעין, בחולון, בקרית אונו ובסביון. ל'גרעינים' אלו יש סדר יום המבקש להנכיח את הזהות היהודית האורתודוקסית במקומות חילו-

”במודיעין, למשל, בהיכל התרבות, הפיק הגרעין התורני סדרה שעוסקת בענייני רוח ואמונה, סדרה מגדרית לנשים בלבד. לכמה עוד עמותות במודיעין יש את היכולת לעשות זאת?”

”נולדתי במשפחה חילונית והיום אני מסורתי. אני דוגל בתפיסת עולם המגדירה דרך אמצע ומאפשרת לחגוג את הזהות היהודית המסורתית יחד עם כל הערכים המודרניים”

”העגלה החילונית אינה ריקה חלילה, אך לדעתי היא עשירה יותר אם אינה מוותרת גם על העושר הגדול שיש בחיים היהודיים, ואם לא כולו אז חלקים ממנו”

זיהר הס. "אני מגדיר את עצמי כיהודי מתפלל"

כדת משה וישראל, נכדו יריב בן אליעזר סיפר לי שהם התחתנו בנישואים אזרחיים בניו יורק. תוצאת "מכתב הסטטוס קוו" היא שעד היום מדינת ישראל כופה על היהודים את תפיסת העולם האורתודוקסית ומתעלמת מן העובדה שיש יותר מדרך אחת להיות יהודי. מה ההבדל בין התנועות המסורתית והרפורמית?

”מה שמשותף לאורתודוקסים ולתנועה המסורתית היא ההלכה. מה שמשותף לתנועה המסורתית ולרפורמים היא התפיסה הליבראלית. התנועה הרפורמית לא מאמינה בהלכה אלא באינטרפרטציה אינדיבידואלית של התרבות והדת היהודית. זו תיאולוגיה שמדברת על האוטונומיה של הפרט, ללא חיוב הלכתי. התנועה המסורתית מחויבת להלכה, אך לא נרתעת מלפרש את ההלכה ולהתאימה לזמן הזה. כך נהגו תמיד חכמי ישראל, מחז”ל וצפונה, שהתאימו את ההלכה לזמנם. האורתודוקסיה כה פחדה מהמודרנה, כה חששה מהרוחות הליברליות שהחלו לנשב, שבחרה לעמוד מלכת, להגביה את החומות. התפיסה ההלכתית של התנועה המסורתית

להגיע לטוסון אריזונה כדי לפתח את זהותי היהודית. לצערי הפוליטיזציה של הדת בארץ הרחיקה ציבור גדול מן היכולת לחוש שותף גם לאלמנטים הדתיים בזהות היהודית שלו. השארנו את הסידור ואת בית הכנסת לדתיים והחוויה המסורתית היהודית, שיכולה להיות נגישה ומעצימה, נשארה נחלתם. זו תקלה היסטורית ששורשיה עוד לפני הקמת המדינה והיא נבעה מהאופן שבו התייחסו בן גוריון למסורת היהודית. הוא ובני דורו ראו את הזהות היהודית הדתית כדבר שעתידי לחלוף מן העולם ולכן לא איכפת היה להם לתת את 'מפתחותיה' לאורתודוקסיה. בשנת 1947 הגיעה לארץ אחת מועדות החקירה מטעם האו”ם, בן גוריון רצה להופיע בפניה כנציג היישוב היהודי כולו ולכן ניהל משא ומתן עם פועלי אגודת ישראל בהסדרות הציונית, שבסיומו נחתם "מכתב הסטטוס קוו" המפורסם ובו העניק בן גוריון לאורתודוקסיה מונופול על נישואים וגירושים, שבת, כשרות וחינוך. בתחומים רבים היה בן גוריון מנהיג ונביא אך כאן הוא כשל והיה קצר רואי, הוא טעה לחשוב שעוד רגע ה'שטיק' הדתי ירד מבמת ההיסטוריה. אגב, בן גוריון עצמו מעולם לא נישא לפולה

כיפה?

”נולדתי במשפחה חילונית והיום אני מסורתי. אני דוגל בתפיסת עולם המגדירה דרך אמצע ומאפשרת לחגוג את הזהות היהודית המסורתית יחד עם כל הערכים המודרניים.” איך הגעת ליהדות המסורתית? ”בקיץ שנת 2000, בדיוק אחרי לימודי המשפטים, נסענו מטעם הסוכנות היהודית לשלוש שנות שליחות בארה”ב, גרנו בעיר טוסון שבאריזונה ושם נחשפנו לחיים היהודיים באמריקה. זמן קצר לאחר שהגענו הוזמנו לבת המצווה של נכדתו של אחד ממנהיגי הקהילה. הנכדה עמדה על הבמה בבית הכנסת עם סבתה ושתיהן עלו לתורה. נזכרתי בכך המצווה שלי ובסבתי, שכל כך חיכתה לשמוע אותי קורא את הפרשה, אך נאלצה לעמוד מאחורי הפרגוד ואינני בטוח אם היא ראתה או שמעה משהו אי שם בעזרת הנשים. החוויה המשפחתית שנתקלנו בה באותו יום עוררה גם אצלנו גאווה לגבי הזהות היהודית שלנו. נחשפנו לגוויה השונים של היהדות הלא אורתודוקסית, בעיקר הרפורמית והקונסרבטיבית (מסורתית). מצחק לחשוב שאני, דור עשירי בירושלים, צריך הייתי

סובבת סביב עיקרון היסוד של פלורליזם הלכתי. יכולות להיות פסיקות הלכתיות מנומקות להפליא אך סותרות לחלוטין ושתיקה תהיינה מקובלות. סוגיית ההומוסקסואליות, למשל. ניתן למצוא רבנים קונסרבטיביים ששיאו גייו ויש כאלו שלא, כל אחד יבסס את עמדתו על תשובה הלכתית מנומקת. אגב, כל הרבנים והרבנות הקונסרבטיביים, גם אלו שלא ישיאו זוגות חד מיניים, יקבלו באופן מלא את הזוג, הומואים כלסביבות, כחברים שווים בקהילה ובבית הכנסת."

בראש התנועה

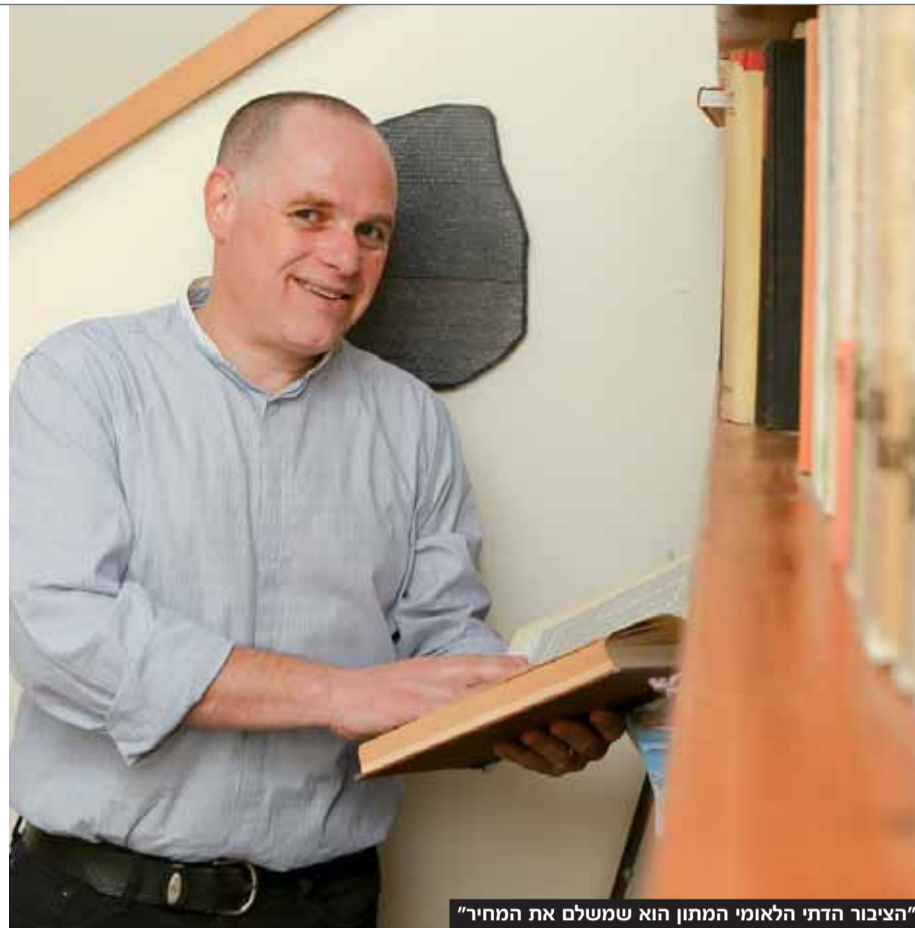
לאחר שלוש שנים בארה"ב שבה משפחת הס לארץ ויהרר עבד בסוכנות בניהול שותפויות בין קהילות יהודיות בארץ ובחו"ל. "הייתי בין מקימי שותפות מודיעין-רוצ'סטר ולפני שבע שנים קיבלתי הצעה מרגשת והתחלתי לעבוד כמנכ"ל התנועה המסורתית בישראל. התנועה בארץ מונה 74 קהילות, שתיים מהן במודיעין ונותנת שירותי דת: חתונות (שאינן מוכרות), גיורים (המוכרים על ידי משרד הפנים אך לא מוכים באפשרות להתחתן מטעם הרבנות) ותוכנית ארצית של בר/בת מצווה לילדים עם צרכים מיוחדים ("כי ההלכה בפרשנותה הקונסרבטיבית גם איש או אישה בעלי מוגבלויות ראויים להיספר למניין ולעלות לתורה ככל יהודי ויהודיה"). במסגרת זו מאות ילדות וילדים בכל שנה חוגגים בר ובת מצווה כהלכתם ועולים לתורה, כל אחד בדרך המתאימה לו, לעיתים עם עזרי הנגשה מיוחדים, כמו אייפד או מכשיר אחר של פלט קול שבאמצעותו בר או בת המצווה מברכים. הרעיון שמנחה אותנו הוא 'חנוך לנער על פי דרכו', מנגישים את היהדות באופן שיכבד את בעל המגבלה. זה חלק מתפיסת עולם מכילה ושוויונית, שלא מוותרת על ההלכה אך יודעת להתאימה לזמן הזה."

אתה מתאר את הדרך שלכם ככונה, מתאימה וצודקת. האם אין גם בכך משום מיסיונריות כמו אצל האורתודוקסים?

"מיסיונריות? ממש לא, תפיסת העולם שלנו היא שהיהדות שייכת לכל יהודי וכל אחד יכול לבחור האם ואיך הוא רוצה לחוות את זהותו היהודית ואת הקשר שלו לתרבות ולמורשת היהודית. אנחנו לא מאמינים בכפייה ולא בבחירה שנעשית בכפייה. 'ארגז הכלים' החילוני הוא גם שלי, ביהדות שלי יש אלמנטים חילוניים עשירים. העגלה החילונית אינה ריקה חלילה, אך לדעתי היא עשירה יותר אם אינה מוותרת גם על העושר הגדול שיש בחיים היהודיים, ואם לא כולו אז חלקים ממנו. בית הכנסת הוא מקום שבמשך אלפי שנים יהודים מצאו בו עוגן תרבותי, חוויה משפחתית, נחמה וגאווה. למה שיהודי יוותר על כך? גם אם הוא לא מאמין אין סיבה שלא יהיה שותף לחוויה של בית כנסת ויידע מה עושים שם, שאיש לא יתנשא עליו. אם יבחר לעשות זאת בבית כנסת מסורתי, מה טוב ואם לא, גם טוב."

מה משמעות האמונה עבורך?

"השאלה של אמונה מאד מורכבת. אנחנו מנסים לקרוא תיגר על הדיכטומיה שבין דתי לחילוני וטוענים שבתוך אין אפור אלא צבעוני. ני המורכב מהרבה אפשרויות לחיים יהודיים עשירים אשר נוטלים גם מזה וגם מזה. המשמעות היא שאפשר להיות חיים יהודיים עמו-

"הציבור הדתי הלאומי המתון הוא שמשלם את המחיר"

"מצחיק לחשוב שאני, דור עשירי בירושלים, צריך הייתי להגיע לטוסון אריזונה כדי לפתח את זהותי היהודית. לצערי הפוליטיזציה של הדת בארץ הרחיקה ציבור גדול מן היכולת לחוש שותף גם לאלמנטים הדתיים בזהות היהודית שלו"

"הרעיון שמנחה אותנו הוא 'חנוך לנער על פי דרכו', מנגישים את היהדות באופן שיכבד את בעל המגבלה. זה חלק מתפיסת עולם מכילה ושוויונית, שלא מוותרת על ההלכה אך יודעת להתאימה לזמן הזה"

"בית הכנסת הוא מקום שבמשך אלפי שנים יהודים מצאו בו עוגן תרבותי, חוויה משפחתית, נחמה וגאווה. למה שיהודי יוותר על כך? גם אם הוא לא מאמין אין סיבה שלא יהיה שותף לחוויה"

אך אני טוען שיש יותר דרכים להתבונן בקשר שבין היהודי לבין זהותו. אחד החיבורים הגדולים ביותר שעשתה התנועה הקונסרבטיבית, עוד בראשיתה, הוא בין דת למדע. במאות התשע עשרה והעשרים פעלו בתנועה גדולי החוקרים של מה שייקרא לימים 'מדעי היהדות', חקר המקרא, ביקורת המקרא, חקר התלמוד בכלים מדעיים, תפיסות שהאורתודוקסיה התנגדה להן בתחילה מכל וכול."

במדינה כיום חברי הקהילה המסורתית והרפורמית הם עדיין מיעוט?

"מיעוט, אבל לא קטן. על פי מחקר שערך לא מזמן המכון הישראלי לדמוקרטיה 7.1% מהיהודים בישראל מגדירים עצמם כרפורמים או קונסרבטיבים, בערך חצי-חצי. מדובר על חצי מיליון איש. זה שיעור כפול מאשר לפני עשור. כלומר אנו מיעוט אבל ממש לא מבוטל. הכפלנו

את עצמנו בעשר שנים וזאת למרות שאנחנו מודרים ממעמד ומתקציבים. העובדה שהיום כעשרים אחוזים מהאוכלוסייה היהודית בוחרת שלא להתחתן באמצעות הרבנות היא תעודת עניות לישראל, אבל גם סימן טוב. ציבור הולך וגדל מסרב להיכנע למונופול. למעשה, ישראל היא הדמוקרטיה היחידה בעולם שליהודים אין בה חופש דת."

מה עמדתך בשאלת הפרדת הדת והמדינה? "הפתרון הראוי הוא לא בהכרח הפרדת הדת והמדינה. הוזהות היהודית של המדינה יקרה לי ואני חושב שיש הרבה דרכים לגשר בין הוזהות היהודית לצורך של המדינה לאפשר לאזרחיה חופש בחירה. המדינה יכולה להשתחרר מהכפייה הדתית גם בלי הפרדת הדת מהמדינה. בארה"ב יש הפרדה כזו אבל זה לא המודל היחיד. במדינות אירופאיות רבות אין הפרדה בין דת למדינה אבל יש חופש דת וחופש מדת. בכל מקרה חייבת להיות הפרדה בין הדת לפוליטיקה. כל אחת מהן יכולה להיות נהדרת אך יחד הן פשוט משחיתות זו את זו."

מה דעתך לגבי תחבורה ציבורית בשבת?

"המרחב הציבורי צריך לכבד את השבת אך אסור למנוע מהציבור להתנייד בשבת בתחבורה ציבורית, גם אם מוגבלת, שהרי זה יום מנוחה לכל ציבור העובדים. העובדה שציבור גדול מקורקע בשבת לביתו כי אינו בעל רכב פרטי וידו אינה משגת נסיעה במוניות היא פגומה מבחינה יהודית ומבחינה סוציאלית. הכנסת חייבת לומר את דברה בעניין זה. לפני שנתיים הקמנו מכון בשם 'על משמר הכנסת' שעוסק ב'מוניטורינג', במעקב אחרי התבטאויות, הצבעות ותפיסת עולם של ח"כים בתחום הדת והמדינה במליאת הכנסת ובוועדות. זה כלי חשוב לכל דמוקרטיה, כלי שמקדם שקיפות. המכון הוא כלי שמאפשר לציבור הרחב להכיר את נבחר הציבור. יש לזה אפקט מצטבר והצלחנו לפתח דיאלוג משמעותי עם ח"כים שונים, כמעט בכל המפלגות."

אתה אופטימי?

"מפתיע, אבל כן. אמנם בקואליציה הקרובה המפלגות החרדיות יכהנו בוודאות, אבל בכנסת עצמה יש פוטנציאל ליבראלי מעניין. מספר 19 ברשימת הליכוד, יואב קיש, היה מראשי מחאת המיליארדימניקים ופעיל במאבק למען שוויון בנטל, הוא עבד עם כל התנועות הפלורליסטיות באופן הדוק ואנחנו מקווים שהוא ימשיך בזה. מספר 25 בליכוד, נאוה בוקר, התחתנה עם תנ"צ בוקר ז"ל, שנספה באסון הכרמל, מחוץ לרבנות, בשל טראומה קודמת שהייתה לה. היא התבטאה בנושא בחודשים האחרונים ואמרה שתפעל למען חופש בחירה בנישואים, נעקוב אחריה בעניין זה. מספר 32 ברשימת הליכוד, אמיר אוחנה, הוא גיי מוצהר. הוא אמנם לא ח"כ אך הליכוד, שתהיה במרכז הקואליציה, הפכה כמעט מחויבת לקידום הנושא. אני מקווה שראש הממשלה יבין שחופש בחירה בנישואים אינו חותר תחת היסודות היהודיים של המדינה וחקיקה כזו יכולה להיתמך על ידי כל המפלגות הלא אורתודוקסיות, ברית הזוגיות יכולה לחבר בין קואליציה ואופוזיציה. הייתי ממליץ למשה כחלון לדרוש במו"מ הקואליציוני חופש הצבעה לגבי חופש בחירה בנישואים כי גם אצלו יש גורמים שיכולים לתמוך בזה, למשל מייקל אורן, שבנו נישא בנישואים קונסרבטיביים, וכמובן רחל עזריה, שהיא 'שחקנית נשמה' בוירת ההתחדשות היהודית." ♦